

Паризька мирна конференція

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Пригадайте плани великих держав, з якими вони починали війну. Чи вдалося їм реалізувати їх?

1. «14 пунктів» В. Вільсона. Після підписання Комп'єнського договору гармати замовкли. Боротьба за переділ світу переміщувалася до дипломатичних канцелярій та за столи переговорів. Представники держав-переможниць з'їхалися до столиці Франції — Парижа — для остаточного підбиття підсумків війни.

18 січня 1919 р. президент Франції Р. Пуанкаре офіційно відкрив Паризьку мирну конференцію. «Панове, — заявив він, — рівно сорок вісім років тому у Дзеркальній залі Версальського палацу було проголошено Німецьку імперію. Сьогодні ми зібралися тут для того, щоб зруйнувати та змінити все, що було створено того дня». Пленарні засідання конференції мали формальний характер, бо всі важливі питання повоєнного устрою світу опинилися в руках так званої «ради десятих», до якої входило по двоє представників від США, Франції, Великої Британії, Японії та Італії. 3 березня 1919 р. її заступила «рада чотирьох», до якої входили прем'єр-міністр Великої Британії Д. Ллойд Джордж, французький прем'єр Ж. Клемансо (його було обрано головою Паризької конференції), президент США В. Вільсон та прем'єр-міністр Італії В. Орландо.

Конференція почала працювати в умовах нового співвідношення сил на міжнародній арені. США виходили на передові позиції у світі, їхня економічна й військова могутність у період війни дуже зросла. Якщо раніше американці, дотримуючись заповітів свого першого президента Дж. Вашингтона, намагалися не втручатися до справ неспокоїної Європи, то після закінчення світової війни США претендували на роль лідера повоєнного світу.

- «Велика четвірка». Зліва направо: Орландо, Ллойд Джордж, Клемансо і Вільсон.

Як ви вважаєте, чи справді зовнішній товариський характер спілкування цих людей відповідав також характеру переговорів? Чому ви так вирішили?

Президент В. Вільсон твердив, що США здатні стати рятівником і гарантом стабільності світу. Своє бачення нових принципів міжнародних відносин він висловив у «14 пунктах», оприлюднених 8 січня 1918 р.

Вони, зокрема, передбачали:

- відмову від таємної дипломатії;
- необмежену свободу торгівлі та мореплавства;
- скорочення рівня озброєння до мінімуму, необхідного для безпеки держави;
- «вільне й неупереджене» вирішення колоніальних суперечок;
- надання автономії народам Австро-Угорщини й Османської імперії, відновлення незалежності Польщі;
- повернення Франції Ельзасу та Лотарингії;
- створення для Росії «безперешкодної можливості прийняти незалежне рішення щодо її власного політичного розвитку»;
- створення міжнародного об'єднання - Ліги Націй, покликаної охороняти мир і безпеку у світі.

Бліц-обговорення

Проаналізувавши пропозиції Вільсона, спробуйте дати відповідь, чи справді вони були справедливими щодо інших народів. Чому? У яких формулюваннях це помітно? Свою думку аргументуйте.

РОЗВИВАЄМО КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

Ідея Ліги Націй... як і уся ваша політика не зачіпає суті проблеми. Війни спричинює наявність привілеїв. Будь-якою сучасною державою керують привілейовані, тобто ті, що контролюють економіку, володіють залізницями, землями, банками. Таким шляхом ці люди наживають величезні й незароблені капітали, для яких не можуть знайти застосування у власних країнах, оскільки злиденне становище робітників обмежує внутрішній ринок. Люди, що контролюють надлишки капіталів, повинні шукати для експлуатації інші країни й народи, а зіткнення егоїстичних інтересів спричинюють війни. Війни можна ліквідувати, встановивши царство справедливості, тобто знищивши привілеїв усіх великих держав. Я не вірю, що вам поталантилось створити механізм для підтримання справедливості в міжнародних відносинах серед урядів, які відмовляють у справедливості власним народам...

3 листа В. Вільсону, присвяченого «14 принципам», від багаторічного приятеля президента Д. Рекорда

Прокоментуйте цей лист. Висловіть власну точку зору щодо позиції Д. Рекорда. Скориставшись знаннями із сучасної історії, підтвердіть або спростуйте його думку.

Велика Британія ще до початку конференції домоглася однієї з головних цілей своєї участі у війні: німецький флот припинив існування і стояв на приколі в англійській гавані Скапа-Флоу. Британія захопила німецькі колонії в Африці й турецькі - на Близькому Сході.

Проте становище Великої Британії було аж ніяк не безхмарним: домініони дістали більшу самостійність, зі світового кредитора вона перетворилася на боржника,

економіка послабла, фінанси й торгівля розладналися. До того ж зростала потужність американського флоту.

Франція мала наміри розчленувати Німеччину на низку дрібних держав, що полегшувало здійснення її головних намірів: загарбання значної частини турецьких і німецьких колоній, розширення своїх кордонів у Європі за рахунок Німеччини, отримання від неї понад 50 % загальної суми репарацій. Не відмовлялася вона й від своєї провідної ролі у Європі.

Італійські представники прагнули отримати деякі території на Балканах, що входили до складу Австро-Угорщини. Японія вимагала передати їй німецькі колонії в Тихому океані. Японію підтримувала Велика Британія, вбачаючи в союзі з нею протипау США.

2. Українське та російське питання на Паризькій конференції. Важливе місце в роботі конференції займали питання визнання держав, які перебували в процесі утворення. У Париж приїхали делегації з Прибалтики, Закавказзя, спільна від Української Народної Республіки і Західної Облaсті УНР (її очолював колишній міністр шляхів УНР Г. Сидоренко). Перед українськими дипломатами стояли завдання: добиватися міжнародно-правового визнання УНР з метою отримання допомоги з боку Антанти для боротьби проти влади Української Соціалістичної Радянської Республіки.

Проте найвища Рада Паризької конференції проголосила адмірала О. Колчака «верховним правителем і вождем усіх антибільшовицьких сил Росії», узявши, таким чином, курс на відновлення «єдиної і неподільної Росії» та проігнорувавши делегації від національних утворень, що існували на теренах колишньої імперії, за винятком Польщі й Фінляндії.

ЦЕ ВАРТО ЗНАТИ

Олександр Колчак - учений-океанограф, а згодом командувач Чорноморського флоту під час Першої світової війни, очолив білогвардійський (тобто опозиційний більшовикам) рух, проголосивши себе Верховним правителем Росії. Проте застосований ним терор досить швидко відштовхнув від нього населення, а жорстоке вбивство депутатів розпущених Установчих зборів, що з'їхались у Омськ, зіпсувало стосунки із союзниками. У січні 1920 р. чехи заарештували його і видали більшовикам, після чого Колчак був засуджений до страти.

Скориставшись допомогою країн Антанти, польська армія в червні 1919 р. взяла під свій контроль майже всю Східну Галичину, а Найвища Рада конференції надала урядові Польщі дозвіл на впровадження на цій території польської цивільної адміністрації. Так Східна Галичина опинилася у складі Польщі. Рада послів Антанти 14 березня 1923 р. прийняла остаточне рішення про приєднання Галичини до Польщі.

А ЯК БИ ВЧИНИЛИ ВИ?

Польща гарантувала всім громадянам однакові права та можливість користуватися власною мовою і вчитися нею. Проте в 1924 р. в країні було ухвалено низку мовних та шкільних змін, спрямованих на встановлення домінування польської мови. Обурення національних меншин, підтриманих у своїх інтересах зовнішніми силами, зокрема Німеччиною, що фінансувала створення антипольських терористичних організацій, у майбутньому призвело до послаблення польської держави, її військової поразки та відчутних територіальних втрат.

Якою, на вашу думку, мала бути адекватна політика польської влади, що враховувала б потреби національних меншин? Які існують шляхи забезпечення цих потреб?

Чому слід поважати мовні та культурні інтереси інших національностей?

Ще раніше, у квітні 1919 р., Рада Міністрів закордонних справ конференції схвалила включення Закарпатської України до складу Чехословаччини, а Північної Буковини - до Румунії.

Особливості розгляду російського питання:

- розробка плану «об'єднаних військових дій (з участю фіннів, латишів, литовців, поляків та чехів) проти Радянської Росії»;
- комплектування інтервенціоналістських «добровольчих» збройних формувань з утримуваних у Німеччині військовополонених;
- надання військово-технічної підтримки лідерам антибільшовицького руху;
- створення «санітарного кордону» — антиросійського військового блоку, з метою недопущення експорту революції до інших країн Європи.

3. Створення Ліги Націй. Необхідність в існуванні всесвітньої організації, поміж обов'язків якої були б контроль за дотриманням міжнародного права, запобігання війнам та забезпечення незалежності всіх народів світу, президент США висловив у 14-му пункті програми повоєнного мирного врегулювання. Він зображував Лігу Націй як єдиного гаранта майбутнього миру й розглядав її як інструмент посилення міжнародного впливу США. Вільсон пропонував вирішити через Лігу Націй питання про колишні володіння Османської імперії та долю німецьких колоній.

Перейшовши за цим посиланням https://www.youtube.com/watch?v=oTfjdzhAW_g, ви зможете переглянути відеофільм, присвячений створенню і діяльності Ліги Націй.

Його пропозиції наразилися на заперечення, особливо з боку британських делегатів. На засіданнях «ради десятих» точилися нескінченні суперечки. Насилу пощастило узгодити компромісний проект Ліги Націй. Вона складалася з трьох головних органів: Асамблеї, Ради, до якої входили чотири постійні (Франція, Велика Британія, Італія і Японія) та чотири тимчасові члени (що змінювались щороку), Постійного секретаріату на чолі з Генеральним секретарем, який координував роботу Ліги за допомогою своїх 11 відділів. В Асамблеї, як і в Раді, кожна країна мала один голос, причому всі політичні рішення мали ухвалюватися одностайно.

Основні напрями діяльності Ліги Націй:

- розвиток співробітництва між народами;

- створення системи «колективної безпеки»;
- сприяння роззброєнню;
- надання допомоги біженцям;
- боротьба з нарко- та работоргівлею;
- надання економічної допомоги бідним країнам.

Однак сенат США відмовився ратифікувати угоду про вступ США до Ліги. Без економічної та військової потуги США провідну роль у її діяльності відігравали Велика Британія та Франція. Протягом 1920-1930-х рр. представники 42 (а після прийняття Німеччини і Радянського Союзу - 44) держав щороку збиралися на Асамблеї Ліги, однак вона так і не змогла стати гарантом миру й захистити народи від держав-агресорів, хоча ст. 16 Статуту передбачала можливість застосування Лігою Націй економічних і воєнних санкцій проти них.

4. Версальський договір. У квітні було завершено розроблення договору з Німеччиною, її делегацію викликали до Парижа для вручення тексту договору. Спроби німецьких делегатів заперечувати проти деяких статей договору було відхилено.

- Німці протестують проти ганебних для них умов Версальського договору.

Як ви вважаєте, чи не містились у цих виступах передвісники майбутньої, уже Другої світової війни? Чому ви так думаєте? Свою точку зору аргументуйте.

Версальський мирний договір, що офіційно завершив Першу світову війну, було підписано у Версалі (18 км від Парижа) 28 червня 1919 р. Німеччиною, що зазнала поразки в цій війні, з одного боку, та переможцями, «союзниками й державами, що об'єдналися» - з іншого.

Версальський договір набув чинності 10 січня 1920 р., після ратифікації його Німеччиною та чотирма головними союзними державами: Великою Британією, Францією, Італією, Японією.

Американський сенат відмовився від ратифікації Версальського договору. Замість нього США в серпні 1921 р. уклали з Німеччиною окремий договір, майже ідентичний з Версальським, але такий, що не містив статей про Лігу Націй.

За Версальським договором, винуватцями у війні було оголошено Німеччину та її союзників. На них було покладено виплату контрибуцій та репарацій, тобто здійснення компенсації завданої ними шкоди, у грошовій або іншій формі. Франція одержувала 52 %, Велика Британія - 22 %, Італія - 10 % від загальної суми.

Кордони Німеччини, відповідно до статей договору, зазнали значних змін. Французькі провінції Ельзас і Лотарингія, загарбані Німеччиною 1870 р., передавалися Франції. До неї також перейшли копальні в Саарській області. Союзники окупували ліве узбережжя Рейну на 15 років, там створювалась, так звана, демілітаризована зона (зона, де ліквідовано військові об'єкти, заборонено розміщення збройних сил).

Версальський договір забороняв загальну військову повинність у Німеччині, не дозволяв їй тримати підводний флот, військову та морську авіацію. Чисельність армії, що скликала на добровільних засадах, не повинна була перевищувати 100 тис. вояків.

5. Мирні договори із союзниками Німеччини. На Паризькій конференції було покладено початок виробленню концепції мирних договорів із союзниками Німеччини - Австрією, Болгарією, Угорщиною і Туреччиною. У договорах було зафіксовано державні кордони, що з'явилися з утворенням нових національних держав у Центральній та Південно-Східній Європі: Австрії, Угорщини, Польщі, Чехословаччини, Югославії та ін. Остаточні мирні договори було підписано на відповідних конференціях, що відбувалися в наступні роки.

За Сен-Жерменським договором з Австрією 10 вересня 1919 р.:

- колишня Австро-Угорська монархія припиняла існування;
- частина Південного Тіролю переходила до Італії;
- Чехія та Моравія ставали частинами нової держави - Чехословаччини;
- Буковина передавалася Румунії (незважаючи на рішення Народного віча від 3 листопада 1918 р. про возз'єднання з Україною);
- Австрії дозволялося мати 30-тисячну армію, її флот переходив до союзників;
- заборонялося об'єднання Австрії та Німеччини.

За мирним договором із Болгарією, укладеним 27 листопада 1919 р. в Нейї, частина її території відійшла до Югославії та Румунії. Чисельність армії обмежувалася 20 тис. вояків.

4 червня 1920 р. у Великому Тріанонському палаці у Версалі було укладено мирний договір з Угорщиною, за яким Хорватія передавалася Югославії; Трансільванія - Румунії; Словаччина та Закарпатська Україна - Чехословаччині. Угорщині дозволялося мати армію не більше як 33 тис. вояків, до того ж вона мусила сплачувати репарації переможцям.

Севрський договір, укладений державами-переможницями з Туреччиною 10 серпня 1920 р., оформлював:

- розділ Турецької імперії, яка втрачала близько 80 % своїх володінь (Палестину, Трансйорданію, Ірак, Сирію, Ліван та інші території);
- за чорноморськими протоками було встановлено міжнародний контроль (переважно - Великою Британією). Протоки роззброювалися, а будь-які нечорноморські держави діставали право безборонного проходження крізь них своїх військових кораблів;

- Туреччину, яку обмежували частина півострова Мала Азія та смужка європейської території з м. Стамбул (Константинополем), фактично було зведено до стану колоніальної залежності.

Загалом договори країн Антанти із союзниками Німеччини мали суперечливий характер і містили умови та причини майбутніх конфліктів.

Формуємо компетентності

Хронологічну. Складіть хронологічний ланцюжок прийняття мирних договорів із союзниками Німеччини після Першої світової війни.

Просторову. 1. Покажіть на карті територіальні зміни у Європі відповідно до Версальського мирного договору.

2. Проаналізуйте умови мирних договорів із союзниками Німеччини й визначте на карті, які території вони втратили, а які - отримали.

Інформаційну. Знайдіть додаткові джерела інформації і визначте, чому країни Антанти, особливо Франція, активно підтримували Білий рух Росії та вимоги Польщі і не підтримали українців.

Логічну. 1. Схарактеризуйте наміри держав-переможниць під час Паризької мирної конференції. Чому, на вашу думку, між ними виникли протиріччя?

2. Яку мету переслідували делегації УНР та ЗО УНР, прибувши на Паризьку мирну конференцію? Чому їм не вдалося добитися підтримки та міжнародного визнання?

3. З якою метою створювалася Ліга Націй?

4. Проаналізуйте вимоги, що їх висували країни-переможниці до Німеччини.

5. Визначте значення Версальського договору.

6. Якій державі, крім Туреччини, не подобалися умови Севрського мирного договору і чому?

Аксіологічну. Висловіть своє ставлення до «14 пунктів» В. Вільсона. Наскільки реалістичним був цей документ у повоєнний час?

Мовленнєву. Поясніть, чому договори країн Антанти із союзниками Німеччини містили причини майбутніх конфліктів.

18 січня 1919 р. - відкриття Паризької мирної конференції.

28 червня 1919 р. - підписання Версальського мирного договору з Німеччиною. Створення Ліги Націй.